

взаємодії економічних суб'єктів у страховому секторі та контролює їх дотримання усіма учасниками; інші інститути — організації (Європейський Комітет страховиків), які оптимально поєднують інтереси всіх суб'єктів страхового ринку.

Запропоноване інституційне дослідження фінансових відносин суб'єктів страхового ринку України припускає розширення рамок економічного аналізу за рахунок чинників, що формують соціально-культурне середовище, в якому протікають економічні процеси. Напрямами подальших досліджень має бути аналіз особливостей організації фінансових відносин суб'єктів страхового ринку України в контексті розбудови ефективного механізму узгодження економічних інтересів.

Література

1. Гонта О. І. Інституціональний підхід до функціонально-цільового узгодження інтересів суб'єктів транснаціоналізації економіки регіонів України // www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vcndtu/Ekon/2009_38/9.htm
 2. Страхування: Підручник / За заг. ред. С. С. Осадця. — К.: КНЕУ, 2002. — 595 с.
 3. Акулич М. М. Функционально-целевое согласие: становление и развитие / М. М. Акулич // Социологические исследования. — 2002. — № 1. — С. 7—17.
 4. Серл Дж. Что такое институт? // Вопросы экономики. — 2007. — № 8. — С. 5—27.
 5. Ходжсон Дж. Институты и индивиды: взаимодействие и эволюция // Вопросы экономики. — 2008. — № 8. — С. 45—60.
 6. Ходжсон Дж. Что такое институты? // Вопросы экономики. — 2007. — № 8. — С. 28—48.
 7. Вірченко В. В. Фінансові інститути та їх роль у суспільно-економічному відтворенні в умовах переходу до ринкової економіки // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 7. — С. 3—7.
 8. Пасенко Т. В. Передумови використання інституціонального підходу в теорії фінансів // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 11. — С. 12—20.
 9. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Страхова справа. — К.: Знання, 2006. — 351 с.
 10. Страховий бізнес в Україні // Вісник Національного банку України. — 2007. — № 11. — С. 41—44.
- Стаття надійшла до редакції 14.05. 2010 р.*

УДК 336.645.3

А. Є. Буряченко,
канд. екон. наук, доц.,

докторант кафедри фінансів,
ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСУВАННЯ БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЙ

В статье рассматриваются составляющие расходов местных бюджетов на благоустройство. Исследуются проблемы финансового обеспечения благоустройства территорий. Предлагаются различные способы количественного и качественного улучшения благоустройства.

Ключевые слова: *Расходы местных бюджетов, благоустройство, жилищно-коммунальное хозяйство, показатели благоустройства.*

The article analyses the components of local budget expenditures on public amenities provision as well as the problems of its funding. The author suggests the different ways of qualitative and quantitative public amenities improvement.

Keywords: *Expenditures of local budgets, infrastructure, housing and utilities, indicators of infrastructure.*

У статті розглядаються складові видатків місцевих бюджетів на благоустрій. Досліджуються проблеми фінансового забезпечення благоустрою територій. Пропонуються можливі способи кількісного та якісного поліпшення благоустрою.

Ключові слова: *Видатки місцевих бюджетів, благоустрій, житлово-комунальне господарство, показники благоустрою.*

Житлово-комунальне господарство є однією з важливих і пріоритетних галузей національного господарського комплексу, яка забезпечує життєдіяльність населених пунктів та суттєво впливає на розвиток економічних відносин у державі. Гарантування ефективного функціонування підприємств житлово-комунального господарства — чи не найголовніше завдання в кожній країні. А значимою складовою житлово-комунального господарства є благоустрій населених пунктів. Недосконалість здійснення видатків на благоустрій призводить до дедалі сильнішого загострення нерозв'язаних проблем економічного й соціального життя населення.

Інтеграція України у світове співтовариство, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами, створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки, гарантування постійного зростання рівня життя і добробуту населення є визначеними пріоритетами національних інтересів у забезпеченні соціальної політики України [1, с. 19—21].

Досягнення цих пріоритетів пов'язане з реалізацією реальних та потенційних можливостей у сфері благоустрою населених пунктів, а також з розбудовою житлово-комунальної інфраструктури за цивілізованими нормами та вимогами, що дозволяють уникнути дії негативних соціальних, демографічних і техногенних чинників і загроз.

Питання аналізу видатків місцевих бюджетів і використання їхніх коштів на благоустрій набуває особливої ваги у сфері житлово-комунального господарства, тому пошуки адекватної ситуації моделі галузі та способів її перебудови, вихід за рамки наявної системи є вельми своєчасними.

У науковій і публіцистичній літературі проблема фінансового забезпечення благоустрою обговорюється останнім часом доволі активно [2—7]. Проте немає чіткого, комплексного аналізу причин незадовільного стану галузі, що обумовлює актуальність даної статті. Слід зазначити, що наукові дослідження, що проводяться в даному напрямі, спрямовані на пошук ефективних способів розв'язання тієї чи іншої проблеми, але при цьому майже всі вчені визнають необхідним комплексний підхід до модернізації житлово-комунального господарства. Проте, незважаючи на наявність значної кількості публікацій та наукових досліджень, багато проблем у сфері ЖКГ залишаються нерозв'язаними і потребують дальшого вивчення.

Одним із ключових завдань органів місцевого самоврядування є забезпечення благоустрою населених пунктів. Закон України "Про благоустрій населених пунктів" [8] окреслює правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів і передбачає створення умов, сприятливих для життєдіяльності людини.

Згідно з цим Законом благоустрій населених пунктів — комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, а також соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з поліпшення мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму та ін., що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля.

В Україні сучасний стан галузі майже критичний — в аварійному стані перебуває майже третина водопровідно-каналізаційних і теплових мереж, кожний третій житловий

будинки потребує капітального ремонту, 4 % житлових будинків перебувають у ветхому чи аварійному стані; технічна відсталість, збитковість підприємств галузі, невідповідність чинних тарифів витратам, велика дебіторська заборгованість, спрацьовані основні засоби — ось далеко не повний перелік “вузьких місць” галузі, в якій експлуатується майже 25 % основних засобів держави і зайнято 5 % працездатного населення. Тому останніми роками держава вживає заходів для реформування житлово-комунального господарства з метою поліпшення його стану і доведення рівня житлово-комунальних послуг до європейських стандартів [9, с. 8—9].

Показники благоустрою по Україні наведено в табл. 1. При цьому зауважимо, що до 2005 р. включно вважалися забезпеченими газом (природним та зрідженим) міста, в яких газифіковано не менше 100 квартир; селища міського типу — не менше ніж 50 квартир, сільські населені пункти — не менше ніж 10 квартир. Із 2006 р. до газифікованих природним газом долучаються населені пункти, в яких хоча б один зі споживачів використовує природний газ з газопроводу на комунально-побутові потреби; природним та зрідженим газом — населені пункти, в яких хоча б один зі споживачів використовує природний газ із газопроводу та хоча б один зі споживачів використовує зріджений газ з газобалонної установки, яка перебуває на обслуговуванні газового господарства; зрідженим газом — населені пункти, в яких хоча б один зі споживачів використовує зріджений газ.

Таблиця 1

БЛАГОУСТРІЙ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ*, 2000–2007 рр.

Показник	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість населених пунктів, які:								
<i>мають водопровід</i>								
міст	448	449	449	450	454	452	453	454
селищ міського типу	796	790	781	783	767	767	768	769
сільських населених пунктів	6651	6616	6506	6490	6375	6308	6305	6280
<i>мають каналізацію</i>								

міст	426	429	432	432	436	438	439	440
селищ міського типу	518	507	504	497	490	489	495	496
сільських населених пунктів	841	834	834	813	792	746	744	742
<i>газифіковані тільки природним та зрідженим газом</i>								
міст	387	395	394	402	407	411	417	418
селищ міського типу	476	486	508	519	533	545	573	592
сільських населених пунктів	8086	8321	8799	8671	9444	10318	11661	12281
<i>газифіковані тільки зрідженим газом</i>								
міст	57	53	53	49	45	42	36	34
селищ міського типу	384	376	355	341	328	316	295	238
сільських населених пунктів	18807	18580	18050	18106	17318	16306	15172	14749

* За даними Державного комітету статистики України.

Видатки на комунальний благоустрій включають капітальні витрати, витрати на капітальний ремонт, видатки на поточні витрати з утримання споруд. Видатки на капітальне будівництво доріг, тротуарів, мостів, водозаборів та інших об'єктів міського господарства плануються на основі проектно-кошторисних витрат у межах бюджетних асигнувань та залучених коштів. Видатки на капітальний ремонт споруд міського благоустрою визначають відповідно до встановлених за видами споруд. Витрати на капітальний ремонт споруд здійснюються в межах асигнувань, передбачених бюджетом, згідно з кошторисом видатків та залучених коштів. Кошториси видатків на поточний ремонт споруд міського благоустрою мають відповідати коштам, закладеним у бюджеті. За всіма видами благоустрою мають забезпечуватись перевірки обсягів робіт та їх вартості за одиницю послуг.

Для затвердження видатків за укрупненими показниками використовують дані про розмір площ, низьких вулиць і проїздів на основі фактичних витрат минулого року. При плануванні видатків бюджетів місцевих рад передбачаються видатки на

ремонт споруд і благоустрій сільських райцентрів та робітничих селищ з огляду на середній розмір видатків на одну адміністративну одиницю.

Відповідно до спільного листа Міністерства фінансів та Державного казначейства України від 24.02. 07 № 3.4-13-3/636 “Щодо віднесення робіт по благоустрою за кодами економічної класифікації видатків” роботи з благоустрою міста класифікуються:

1. За КЕКВ 1139 здійснюються видатки на благоустрій міст, сіл, селищ та прибудинкової території бюджетних установ:

- з догляду за озеленувальними та декоративними насадженнями (косіння газону, полив з поливальної машини, формована обрізка дерев, кущів, інших насаджень, прополювання, рихлення тощо);

- виловлювання бродячих тварин, доставка померлих на судмедекспертизу, захоронення невідомих, безрідних;

- розмітка вулиць, установлення огорожі, чищення озер.

2. За КЕКВ 1165 здійснюються видатки:

- на утримання в чистоті будівель, дворів, доріг, вивезення сміття; прибирання парків, скверів, площ, майданчиків, місць загального користування, кладовищ; ліквідація стихійних звалищ, миття, утеплення, дезінсекція, дезінфекція та дератизація приміщень; обслуговування ескалаторів, ліфтів, сміттєпроводів, антен тощо;

- витрати на технічне обслуговування та утримання в належному стані (крім ремонту) електричних мереж, сантехнічних вузлів, обслуговування комунікацій, які є складовою частиною будівлі.

3. За КЕКВ 1137 здійснюються видатки на поточний ремонт доріг, систем вуличного освітлення, прибудинкової території.

4. За КЕКВ 2133 здійснюються видатки на капітальний ремонт інших об'єктів, у тому числі доріг, об'єктів з благоустрою міст, сіл, селищ.

Проаналізуємо склад видатків на благоустрій за відповідними кодами економічної класифікації, здійснених у 2007—2008 рр. Як бачимо з табл. 2, суми, що виділяються на фінансування благоустрою, досить значні, але їхній розмір за окремими напрямками не перевищує 1 % від загальних витрат бюджету (виняток — видатки за кодом 1139 “Оплата інших послуг та інші видатки”, які в 2008 р. перевищили 1 %). Але цей випадок не є

показовим, оскільки цільовий характер видатків за цим кодом не завжди можна повною мірою проконтролювати.

Таблиця 2

**СТАН ФІНАНСУВАННЯ РОБІТ ІЗ БЛАГОУСТРОЮ ЗА КОДАМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДАТКІВ, 2007—2008 рр.**

Рік	КЕКВ (1139) млн грн	КЕКВ (1165) млн грн	КЕКВ (1137) млн грн	КЕКВ (2133) млн грн	Частка коду 1139 у загальній сумі видатків, %	Частка коду 1165 у загальній сумі видатків, %	Частка коду 1137 у загальній сумі видатків, %	Частка коду 2133 у загальній сумі видатків, %
2008	2461,283	216,557	616,199	989,138	1,019	0,090	0,256	0,410
2007	1984,950	158,789	501,739	684,501	0,822	0,066	0,208	0,283

* За даними Міністерства фінансів України.

Щодо благоустрою населених пунктів, як складової житлово-комунального господарства, слід зазначити, що ця система передбачає управління у сфері благоустрою населених пунктів; визначення суб'єктів та об'єктів у сфері благоустрою населених пунктів; організацію благоустрою населених пунктів; стандартизацію і нормування у сфері благоустрою населених пунктів; фінансове забезпечення благоустрою населених пунктів; здійснення державного, самоврядного і громадського контролю у сфері благоустрою населених пунктів; установлення відповідальності за порушення законодавства у сфері благоустрою населених пунктів.

Комплексним благоустроєм вважається проведення на визначеній території населеного пункту (мікрорайон, квартал, парк, бульвар, вулиця, провулок, узвіз тощо) комплексу робіт з улаштування (відновлення) покриття доріг і тротуарів, обладнання пристроями для безпеки руху, озеленення, забезпечення зовнішнього освітлення та зовнішньої реклами, установлення малих архітектурних форм, здійснення інших заходів, спрямованих на поліпшення технічного і санітарного стану території, покращання її естетичного вигляду.

До об'єктів благоустрою території житлової та громадської забудови належать земельні ділянки в межах населених пунктів,

на яких розміщені об'єкти житлової забудови, громадські будівлі та споруди, інші об'єкти загального користування [10, с. 6—8].

У сфері благоустрою населених пунктів чинна система нормативів, які встановлюються щодо землеустрою, містобудування, охорони здоров'я, охорони атмосферного повітря, поводження з побутовими відходами, використання та охорони вод і лісів [11, с. 96—112]. Законом можуть установлюватись інші нормативи, пов'язані з забезпеченням благоустрою населених пунктів.

Технічна документація з питань благоустрою територій населених пунктів (схеми, тематичні карти, атласи, проекти, у тому числі робочі) розробляється з метою здійснення комплексу заходів із благоустрою і може бути невід'ємною частиною правил благоустрою територій населених пунктів, інших нормативних документів. Її затверджує відповідний орган місцевого самоврядування [12, с. 29—31].

До показників благоустрою відносять:

- проведення капітального та поточного ремонтів житлового фонду;
- реконструкція, ремонт та утримання в належному стані вулиць, доріг, шляхопроводів та переходів, залізничних переїздів, забезпечення розвитку та надійної роботи технічних засобів регулювання дорожнього руху, зовнішнього освітлення, водопостачання та водовідведення;
- транспортне обслуговування населення та гарантування безпеки дорожнього руху;
- додержання громадського порядку, створення належних умов для праці, відпочинку та побуту громадян;
- робота, пов'язана з охороною довкілля, у тому числі з запобіганням забрудненню річок, озер, повітряного басейну, а також зменшенням шуму і забезпеченням раціонального використання природних ресурсів;
- збереження наявних і створення нових парків, скверів, лісопарків та інших об'єктів зеленого будівництва з урахуванням вимог ландшафтної архітектури та садово-паркового мистецтва;
- упровадження малих архітектурних форм, що відзначаються новизною конструкцій, економічністю та зручністю в експлуатації;
- здійснення ефективних заходів щодо запобігання зсувним явищам та підтопленню територій, ліквідації наслідків стихійного лиха;

- упровадження сучасних технологій санітарного очищення населених пунктів, утилізації та знешкодження твердих побутових відходів;

- будівництво та утримання в належному стані спортивних споруд за місцем проживання громадян;

- збереження історико-культурної спадщини;

- своєчасне виконання заходів щодо підготовки житлового фонду, об'єктів житлово-комунального господарства і соціальної сфери до роботи в зимових умовах.

Під час складання програми благоустрою відповідної території треба чітко усвідомлювати, яким способом вимірювати результати її реалізації. Наприклад, це може бути кількість (обсяг) кінцевого продукту або послуг. Водночас мета програми може бути надто складною та не піддаватися кількісному виміру. У такому разі під “результатом” можна розуміти:

- ✓ спроможність ефективно виконувати свої функції;
- ✓ безпосередній продукт (товари або послуги);
- ✓ корисність кінцевого продукту для суспільства або окремих категорій населення (молоді, пенсіонерів тощо);
- ✓ кількість або вид категорії населення — одержувачів кінцевого продукту;
- ✓ зміни, до яких може привести реалізація програми.

Такий підхід, у свою чергу, потребує розроблення показників результативності. Використання результативних показників для оцінки видатків бюджету матиме суттєве значення для планування програм благоустрою, оскільки: а) дозволить точно показувати віддачу від використаних бюджетних коштів та економічність (співвідношення результатів та витрат); б) підтвердить необхідність цих програм та їх справжню відповідність поставленій меті; в) дасть можливість порівнювати успішність виконання аналогічних програм різними головними розпорядниками бюджетних коштів і оцінювати динаміку їх здійснення. Усе це в підсумку дасть змогу вибирати найефективніші програми благоустрою при розподілі обмежених бюджетних ресурсів.

Результативні показники групуються за такими типами:

- 1) показники витрат — визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання програми благоустрою;

- 2) показники продукту — використовується для оцінки досягнення поставлених цілей;

3) показники ефективності — визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до їх вартості у грошовому або людському вимірі;

4) показники якості — показують користь від здійснення заходів програми благоустрою.

Застосування результативних показників дає змогу чітко побачити ефективність використання бюджетних коштів, співвідношення досягнутих результатів та витрат, тривалість виконання бюджетної програми, її необхідність і відповідність визначеній меті, а також порівнювати результати виконання програм благоустрою в динаміці за роками, визначати найефективніші програми благоустрою в процесі розподілу бюджетних коштів [13, с. 246—253].

У середньому в Україні більше ніж 90 % бюджетного фінансування житлово-комунального господарства здійснюється саме за кошти місцевих бюджетів, при цьому частка видатків на ЖКГ у загальних видатках місцевих бюджетів не перевищує 10—15 %.

Забезпечення ефективного функціонування житлово-комунального господарства та сфери благоустрою міста, а саме: землеустрою, містобудування, озеленення територій, утримання будинків і споруд, освітлення територій, а також галузі охорони здоров'я та охорони навколишнього середовища — є одним із ключових завдань кожної країни.

Як уже зазначалося, сучасний стан галузі майже критичний, а тому вкрай потрібно не тільки вживати практичних заходів щодо його поліпшення, але й науково розробляти питання діяльності УЖКГ. Проаналізувавши стан розвитку міського господарства, маємо зазначити, що багато об'єктів комунальної інфраструктури перебувають у незадовільному стані. Причинами є моральний та фізичний знос, неефективні форми управління [14, с. 353—359]. Зокрема, сьогодні в аварійному стані перебуває більша частина споруд і мереж, які фактично відпрацювали термін амортизації. Вивчивши структуру видатків на благоустрій, зокрема програм, що розробляються в інтересах населення та з урахуванням державних завдань територіального розвитку населених пунктів, ми дійшли висновку що житлово-комунальна галузь є однією з найголовніших сфер діяльності, від ефективності роботи якої залежить життєдіяльність міста. Усе інженерне обладнання міських шляхів та споруд на них, прибудинкові території, озеленення міста, територія приватної забудови потребують

постійного і належного утримання, своєчасного проведення ремонтів, для чого, у свою чергу, необхідно відповідне бюджетне фінансування.

В основі управління сучасним містом лежить стратегічне бачення його розвитку, що спирається на різноманітні вимоги, основною з яких є підвищення рівня життя населення. Це не в останню чергу реалізується завдяки заходам з поліпшення благоустрою, зафіксованим у програмах благоустрою. Реалізація цих заходів дозволить поліпшити загальний благоустрій міських територій, осучаснити архітектурний вигляд, забезпечити планомірне будівництво нових об'єктів, капітальний ремонт і реконструкцію вже існуючих об'єктів благоустрою, оптимізувати мережу наявних об'єктів, споруд і конструкцій, що істотно впливають на архітектурний та естетичний вигляд міста.

Варто ще раз наголосити, що від ефективності роботи житлово-комунальної галузі залежить життєдіяльність міста. Адже все інженерне обладнання міських шляхів та споруд на них, прибудинкові території, озеленення міста, територія приватної забудови потребують, як уже зазначалося, постійного і належного утримання, своєчасного проведення ремонтів, на що, звичайно, потрібні значні кошти. Досягнення цієї мети неможливе без ефективного розвитку місцевого господарства.

Отже, визначення напрямів розвитку місцевого господарства є вкрай актуальним, оскільки в процесі економічних перетворень ще не вдалося повною мірою створити економічні та правові умови для його стабільного і поступального розвитку. А це багато в чому залежить від ступеня реформування економіки України та розроблення відповідного законодавства.

Література

1. Поплавська Т. Від сильних місцевих бюджетів — до заможної держави // Фінансовий контроль. — 2007. — № 3 (38). — С. 17—21.
2. Чиж В. Формування економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги // Економіст. — 2007. — № 8. — С. 49—53.
3. Шевська О. І. Особливості регіонального управління житлово-комунальним господарством // Економіка та держава. — 2008. — № 11. — С. 21—24.
4. Білопольський М. Г. Перспективи розвитку міського і житлово-комунального господарства // Економіка та держава. — 2008. — № 12. — С. 22—29.

5. Шевчук Н. Ю. Структура видатків місцевих бюджетів України та особливості їх побудови // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 5 (83). — С. 12—15.
6. Салій І. М. Українські міста: питання власності і муніципального управління: Навч. посіб. — К.: Екс об, 2001. — 416 с.
7. Драган І. О. Шляхи удосконалення системи взаємодій місцевих органів влади та підприємств житлово-комунальної сфери // Інвестиції: практика та досвід. — 2008. — № 19. — С. 6—13.
8. Закон України “Про благоустрій населених пунктів” // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 49. — С. 517.
9. Гура Н. О. Облік у житлово-комунальному господарстві: теорія і практика. — К.: Знання, 2006. — 351 с.
10. Закон України “Про основи містобудування” // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 52. — С. 683.
11. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — С. 546.
12. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 33. — С. 175.
13. Клець Л. Є. Бюджетний менеджмент: Навч. посіб. — К.: Центр навч. літ. — 640 с.
14. Максимова Л. П., Чижова Т. В. Про деякі аспекти регулювання розвитку житлово-комунального господарства. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. — С. 353—359.

Стаття надійшла до редакції 12.05. 2010 р.

УДК 336.763.3

М. А. Гапонюк,
канд. екон. наук., професор, завідувач кафедри,
В. М. Телятников,
асистент, кафедра фінансових ринків,
ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

РИНОК ОБЛІГАЦІЙ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ КРИЗИ

В статье рассматривается рынок облигаций местных органов власти в условиях изменения мировой экономической ситуации. Рассматриваются изменения, которые произошли на рынке облигаций местных органов власти в последние годы.

Ключевые слова: *местные органы власти, рынок облигаций местных органов власти, облигации местных органов власти, кредитный рейтинг.*

In the article the market of bonds of local authorities is examined in the conditions of change a world economic situation. Changes are